

Цмин пісковий (*Helichrysum arenarium* (L.) Moench) і ряд інших видів.

3. Рослини, що знищуються і зникають, потребуючи охорони. Сюди віднесені цінні в науковому і практичному відношенні рослини, чисельність і розповсюдження яких скорочується у зв'язку з порушенням екологічних умов їх зростання в результаті господарської діяльності або знищення самих рослин як декоративних, лікарських тощо. З цієї групи можна назвати деякі види рослин:

- Айстра степова (*Aster amellus* L.)
- Гоніолімон бессерів (*Goniolimon Besseranum* (Schult Kuhn))
- Звіробій стрункий (*Hypericum elegans* Steph ex Willd)
- Ластовень проміжний (*Vincetoxicum intermedium* Taliev)
- Мигдаль степовий (*Amygdalus nana* L.)
- Півники карликові (*Iris pumila* L.)
- Підмаренник руський (*Galium ruthenicum* Wildst)
- Проліска сибірська (*Scilla sibirica* Haw.)
- Фіалка двозначна (*Viola Ambigua* Waldst et Kit.)

Цей перелік можна продовжити багатьма іншими видами.

Таким чином місцева балочна флора має наукове і практичне значення. Вона відрізняється наявністю популяцій характерних степових видів, рідкісних і зникаючих рослин, багатьох корисних. Як резервати степової рослинності вони потребують всілякої охорони.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПАРЦЕЛ АРЕННИХ СОСНОВИХ ЛІСІВ ПРИДНІПРОВ'Я

✓ Шанда В.І., Шанда Л.В.

Криворізький державний педагогічний університет

Парцелярна будова аренних соснових лісів є їх крупно масштабною мозаїчністю, з можливою наявністю значних розбіжностей всіх характеристик парцел, їх типів від трав'яного, степового, ксерофітного до болотного сфагнового, гідробіонтного.

Похідні або сформовані внаслідок локальних порушень угруповань, парцели розвиваються в напрямку угруповань зонального типу. Збільшення площ трав'янистих парцел в соснових аренних лісах означає деградацію лісів. Локальне зведення рослинності в аренному сосновому лісі спричиняє досить тривале утримання них локусів в стані остепнення, з проходженням всіх стадій відновлення степової рослинності.

Парцели можна розглядати як ініціальні зони деградації чи стабілізації ділянок угруповань. В аренних лісах Придніпров'я розширення площ трав'янистих парцел означає деградацію лісових угруповань в напрямку олуковіння чи остепнення. Таким чином, в теорії

еволюції угруповань парцели слід розглядати як осередки чи локуси їх потенціального розвитку. В угрупованнях азонального типу зональні форми парцел вказують на можливі їх зміни.

Флюктуації та сукцесії парцел можуть вписуватися та не вписуватися в загальну картину динаміки та еволюції угруповань. Вони можуть бути автономними та асинхронними між собою та в самому угрупованні. Загальній горизонтальній будові угруповання доповнюючі парцели можуть сполучаги крупні та корінні парцели та самі угруповання між собою.

В короткочасовій динаміці парцел можна виділяти різнотипні флюктуації, як загальні так і видоспецифічні, обмовленні: 1) сезонними чи річними клімадаптаціями з можливими багаторічними ритмами; 2) кількісними змінами видової ємності, в тому числі, спалахами чисельності окремих видів, збудників хвороб, різних фагототрофів і нейтральних видів, що суттєво не змінюють стан рослинності та співвідношення видів; 3) випадковими, незначними пасовищними та рекреаційними порушеннями чи іншими впливами. Прогнозні характеристики парцел в умовах сукцесій не можуть бути однозначними: вони мають пов'язуватися з відповідністю парцел зональному типу угруповань.

В якості причин сукцесій в парцелах слід назвати: 1) природно чи антропо викликані зміни зволоження (пілтоплення, висихання), трофності ґрунтів; 2) біотичні процеси – внутрішньо- та зовнішньо екосистемні (взаємовідносини, розмноження, міграції організмів); 3) необоротні сильні рекреаційні навантаження; 4) інженерно-технічні зміни рельєфу, зведення частин угруповань (просіки, дороги, будівництво); 5) промислове забруднення, що приводить до деградації чутливих видів.

В різних угрупованнях соснових аренних лісів парцели одного і того ж типу можуть знаходитися на різних стадіях розвитку і мати відхилення в структурі еколого-таксономічних спектрів.

Розвиток парцел різних типів і самого угруповання відзначаються асинхронністю: листопадні деревно-чагарникові. Степові та лучні парцели соснових лісів Придніпров'я характеризуються відмінностями сезонної, річної динаміки та загальним напрямом свого розвитку.

В аренних лісах: ділянки лісництв, виробничі бази, оздоровчі та інші осередки відпочинку, зони ліній електропередач, дороги різного значення, локуси випадкового порушення чи зведення рослинності є штучними різнотипними парцелами.

Штучні парцели соснових лісів є просторами сингенезу (незалежно від цілеспрямованого чи випадкового антропоного творення) та можуть служити ініціалами перетворень в цих лісах. Сукцесії соснових лісів арен Придніпров'я слід віднести до класу псамофільних.

В загальному підсумку закономірності розвитку парцел ми визначаємо так: 1) парцели є результатом та можуть бути ініціалами

розвитку біогеоценозу; 2) кожний з типів парцел може стати визначальним у формуванні серійних угруповань; 3) парцели, близькі зональному чи регіональному типу угруповань, можуть поширюватися в часові на весь екологічний простір угруповання.

ЗАПОВІДНІ ТЕРИТОРІЇ ЯК ЧИННИКИ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ

*Монастирська С.С., Стецик Р.Д.
Дрогобицький державний педагогічний університет*

Кожна країна, плануючи своє господарство і використання земель, залишає якусь їх частину незайманими або обмежує використання – утворює природно-заповідний фонд. Перші в світі території з режимом охорони створювалися у минулому сторіччі. Тоді бралися під охорону рідкісні, незвичайні, унікальні об'єкти – це ліси із гігантської секвойї, унікальні озера, ліси сибірського кедру тощо. Згодом діяльність людини поставила під загрозу не лише рідкісні утворення, але вже й типові екосистеми.

Антропогенізація природних ландшафтів стала потужним фактором змін біогеоценотичного покриву, насамперед у межах міст і приміських зон [1]. Урбанізація спричинила помітне зменшення розмаїтості екотопів, майже повну відсутність елементів природної рослинності у сучасних культурних ландшафтах.

Львівщина належить до достатньо урбанізованих територій. Поряд із екологічно небезпечними промисловими регіонами функціонують розмаїті бальнеологічно-лікувальні території, які зазнають техногенного впливу. Тому постає необхідність оптимізації життєвого середовища, збереження екологічної рівноваги та підтримання біологічного розмаїття окремих регіонів. Ці проблеми можуть бути вирішені створенням поліфункціональних природно-заповідних територій. Станом на 1.01.2000р. мережа заповідних територій Львівщини становила 342 об'єкти загальною площею 11367га, що становить 5,2% площі області [2]. За даними професора С.Стойка, найкраще в природно-заповідному фонді Львівщини представлені природні райони карпатської групи. Однак абсолютно недостатньо представлені у природно-заповідному фонді області опільські (1,8%), передкарпатські (1,3%) і поліські (0,5%) групи природних районів [3]. Саме у передкарпатській області розташована міська агломерація, що включає в себе промислові міста Дрогобич, Борислав, Стебник та такі унікальні курортно-рекреаційні території, як Трускавець і Східниця. Це вимагає розширення природно-заповідної мережі цих міст. Розглядаючи біологічні та кліматичні фактори, як важливі чинники бальнеолікування, необхідно створити мережу заповідних територій